

İhlas suresinde neden özellikle rububiyet ve kayyumiyete vurgu yapılmış; hallakiyyet, rezzakiyyet, uluhiyyet manaları neden nazara verilmemiştir? Risaleler ışığında nasıl açıklarsınız?

Kayyumiyet, her şeyin Allah'ın kudreti ile ayakta durması anlamındadır. Yani atomdan ta galaksilere kadar her şey varlığında ve hareketlerinde hepsi Allah'ın kudreti ile varlar ve onun kuvveti ile hareket ediyorlar. Allah bir an kudretini bu kainattan ve varlıklardan çekse, her şey yerle bir olup helak olacak. İşte kudretin kainat ile olan bu münasebetine **kayyumiyet** deniyor. Bu sıfatın bütün kainatta tecelli etmesine **vahidiyet**, yani celal ve azametli tecellisi denir; kainatın küçük bir modeli olan insanda tecelli etmesine de **ehadiyet**, yani cemal ve rahmet tecellisi denir.

Celal sıfatında azamet ve kibriya hükmederken, cemal sıfatında ise ikram ve şefkat hükmediyor. Dev galaksi ve yıldızların Allah'ın kudret elinde bir sapan taş gibi olması onun büyüklüğünü hayretli bir şekilde bize nasıl gösteriyor ise. Aynı kudretin bir insanın midesinde ve böbreğinde aynı işlemi, yani kayyumiyeti göstermesi ise şefkat ve güzelliğinin bir tezahürüdür.

Rububiyet, Cenab-ı Hakk'ın her zaman, her yerde her mahluka, muhtaç olduğu şeyleri vermesi, terbiye ve tedbir etmesi ve mâlikiyeti ve besleyiciliği keyfiyetidir. Terbiye ve tedbirin en önemli unsurları ise **şefkat**, **hikmet** ve **adalettir**. Terbiye ve idare bu üç ismin üstünde duran veya bu üç temel üstünde yükselen bir icraat ve fiildir.

Biz rububiyeti genelde bir insanın beslenip büyütülmesi şeklinde anlarız, lakin bu besleyip büyütme işleminde Allah'ın diğer isimleri de rol oynar. Mesela, bir beden gelişmesinde ve büyümesinde azalar hikmet ve adilane tertip edilmez ise, bu gelişme ve büyüme şefkatli ve adil olmaz. Burnun iki metre uzunlukta değil de, yüzün genel görünümüne uygun bir boyutta olması Allah'ın adalet ve hikmetinin bir esasıdır. İnsan kulağının filin kulağı gibi olması, diğer azalara bir haksızlık ve ölçsüzlüktür. Dişlerin fil dişi gibi olması hem hikmete uygun düşmeyen bir haldir, hem de insan için şefkatsiz bir tasarım olur ve hakeza.

Kayyumiyet ve **rububiyet** kainatın her noktasına ve her köşesine nüfuz edip oraları tevhit namına zapt ettiği için aynı tevhitir. **Kayyumiyet** ve **rububiyet** tevhidin en önemli iki esası ve temeli olduğu için, rütbe olarak öne geçmişler denilebilir.